

A flamand képek közt leginkább figyelmet érdemel az LI. táblán látható naptártöredék, mely *Berry* herceg *Très riches heures*-jével s a *Breviarium Grimanum* közös iskolára vall.

— *sp* —

Davenport, Cyril: *The book, its history and development.* [*The »Westminster« series*]. London, 1907. Archibald Constable & Co. Ltd. (Bradbury, Agnew and Co. Ld. printers). 8-r. VI, 2, 253 l, 7 tábla. Ára vászonborítékban 6/—

Davenport könyve, mely elsősorban a nagy közönséget kívánja tájékoztatni a könyv alkatrészeinek fejlődéséről, nem tartozik a jól megszerkesztett kézikönyvek sorába; egyes fejezetei csak lazán sorakoznak egymás mellé s még az egyes fejezetek keretein belül is sok a hiatus, az ide-oda kapkodás, a mi kétségkívül hátrányára van a munkának. Hogy mégis foglalkozunk vele, annak oka az a körülmény, hogy szerző épen rendszertelensége folytán, sok eddig rejtett adatot is napfényre hoz, vagy olyan láncszemekre is rámutat, melyek jól beilleszthetők a könyv fejlődésmenetébe. Az egész munka kilencz fejezetre oszlik, melyekből négy és fél a könyv bekötéséről szól, a mi már egymagában is elég bizonyosság az anyagelosztásnál mutatkozó aránytalanságra.

Az első fejezet *early records* czímen a következő dolgokra terjeszkedik ki. Kezdődik a sziklákba, barlangokba vágott emlékszerű jegyekkel, rovásokkal s a peruiak csomózott kötéljeleivel, a quipukkal, melyek arra szolgálnak alkalmat szerzőnknek, hogy a keresztény katolikus egyházi méltóságok heraldikai jelvényei, a bojtos kalapok magyarázatára csapjon át. Innen a keleti, palma-levelekből készült könyvekre ugrik vissza, melyeknek néha igen díszes fedőlappjai vannak. Majd a beszélő czímerekre és jelvényekre tereli a szót, hogy onnan a hierogliphák s végül a mai írásjegyek keletkezésére térhessen át. A viaszszal bevont római írástáblák s diptichonok rövid ismertetése zárja be a fejezetet.

A II. fejezet *rolls, books and bookbindings* czímen a tekercs- és kodexforma jellemzését s a középkori könyvkötés technikai fejlődését adja. Rámutat — s ez a kötet értékes megjegyzései közé tartozik — a tekercs- és kodexforma természetes összekötő kapcsára, a khinai-japán orihonra, mely nem egyéb, mint haránt hasábosan megírt tekercs, kodexformában összehajtogatva. A könyvkötés technikájáról szóló részlet legbecsesebb passusa az oromszegő fejlődésére vonatkozó szakasz.

A III. fejezet *paper* czímen a papirosra vonatkozó tudnivalókat foglalja össze aránylag elég rendszeresen.

Annál kevésbé rendszeres a *printing* című V. fejezet, mely a nyomtatás fejlődésének van szentelve. Szerzőnk az assyr téglalapokon kezdi, melyekbe ékirásos szöveg van belenyomva. Azután

néhány sort a khinaiaknak szentel, a kik fából és porcellánból készült mozgó betűkkel, majd porcellánból készült egész lapokkal állították elő könyveiket s ekként nemcsak a tulajdonképeni könyvnyomtatás, hanem egyik modern alfaja, a stereotypia előfutárjainak tekinthetők. Khináról itt Európára tér át s kissé túlozva a könyvnyomtatás fogalmát a faïence de St. Porchaire néven ismert keramikai termékekkel foglalkozik, mint a melyek díszítő elemeit részben könyvkötő-bélyegzők rányomásával állították elő. Ezen épen nem idevaló kitérés után szerző visszatér Khinához, a hol már a VI. sz. óta használták a fatábla-nyomást s ebben látja az európai fatábla-nyomatok (blockbücher) közvetlen mintáit. A mozgóbetűs európai könyvnyomtatás fejlődésének bármily vázlatos áttekintését hiába keressük, szerzőnk antithesisekkel üti el a dolgot. Egyfelől vázolja a Gutenberg-féle sajtó betűmetsző és szedő technikáját s azzal kapcsolatban a legmodernebb betűöntő és szedőgépeket, másfelől a kezdetleges kézsajtóról emlékezik meg, szembeállítva azt a *Stanhope* és *Nicholson*-féle gépóriásokkal. *Stanhope* neve áttereli a szót a tömöntésre, a honnan viszont a betűk rajzának s fajainak ismertetésére tér át.

Némileg rendszeresebb az *illustrations* cz. V. fejezet, mely a könyvillusztrálás különböző neveit ismerteti futólagos történeti áttekintés kapcsán.

Annál zavarosabb a következő fejezet, mely *miscellanea* czímen a könyvmetszés díszítéséről, a himzésből, vászonból s nemes fém-ből készült kötéstáblákról, a leláncolt könyvekről s végül az Angliában a XVIII. században divott *hornbook*-okról szól, mely utóbbiak egyoldalt nyomtatott, fakeretbe foglalt s szaruval fődött szöveglapok.

A VII. fejezet *Leathers* czímen a különböző bőrfajokat jellemzi s nem egy új, vagy használható megjegyzést tartalmaz. Így pl. a manapság ismét nagy előszeretettel fölkarolt borjúbőrből készült pergamenről (vellum) megjegyzi, hogy a napfény igen kiszáritja s törékenynyé teszi, miért is czélszerű a hártýába kötött könyveket hátukkal befelé fordítva állítani a polczokra; a mint ez az oxfordi Bodleiana-ban látható. Érdekes az az adata, mely szerint a napjainkban Chivers Cedrik által ismét felkapott translucent-kötés tulajdonképeni megteremtője James *Edwards* volt Halifaxból, a ki 1785-ben szabadalmaztatta a pergament átlászóvá tévő eljárását. Jó megfigyelésről tesz tanubizonyságot az a megjegyzése, a mit a bagariabőr tartósságáról mond. Ismeretes, hogy a bagaria- vagy orosz bőrt sokat használt kézikönyvek kötésére alkalmazzák némely közkönyvtárban, még pedig igen jó eredménnyel; *Davenport* szerint azonban ez az eredmény nem annyira a használt anyagtól, mint a használat mértékétől függ. Az orosz bőrbé kötött kevésbé használt művek kötése ugyan is

sokkal kevesebb ellenálló képességgel bír; ennek oka — szerinte — abban rejlik, hogy a bőr zsirtartalma, a használatlan kötetekből csakhamar kivész, míg a folyton használt műveknél az olvasók kezéről nyer kellő utánpótlást.

A két utolsó fejezet közül a nyolczadik a vaknyomású bőr-kötéssel, a kilenczedik pedig az aranyozott bőrkötéssel foglalkozik, különös tekintettel az angol emlékekre. Az aranyozást *Davenport* is a keleti — arab és perzsa — kötésekből vezeti le, de a *Corvina* kötéseiről, melyek általában a keleti és nyugati aranyozott bőr-kötések közti összekötő kapocsnak tekintetnek, nem tesz említést. Figyelemreméltó szerző azon törekvése, hogy a XVII. és XVIII. századi angol bőrkötés két, *Le Gascon* diszitó motívumaiból kiinduló eredeti hajtását, a *cottage roof* és az *all over* stílust Samuel *Mearne*, II. Károly udvari könyvkötőjének nevéhez fűzze. Ő figyelmet egyúttal arra is, hogy a *Roger Payne*-nek tulajdonított s manapság is rendkívül keresett kötések egy részét *Richard Wier*, skót mester készítette, a ki *Payne*-nel dolgozott s szolgálai módon követte ennek stílusát. Az angol aranyozott bőrkötésen kívül szerző csupán a XVI. századi olasz s a XVI—XIX. századi francia mesterek főműveivel foglalkozik. Németországot, melynek a vaknyomású bőrkötés tárgyalásánál elég teret juttat, ezúttal meg sem említi.

P. II.

Morócz Jenő: *Huszonöt esztendő. A könyvnyomdászok Szakköre negyedszázados fennállásának emlékére.* Budapest, 1907. A Könyvnyomdászok Szakköre kiadása. (Pallas r.-t. nyomása.) 4-r. 40 l.

Morócz Jenő a könyvnyomdászok szakkörének titkára csinosan kiállított barnanyomású füzetkében számol be a Szakkör negyedszázados működéséről. A közölt följegyzésekből megtudjuk, hogy a Szakkör a Pesti könyvnyomda fiatalabb munkásnemzedéke kezdesére 1881-ben magyarosító célzattal megalakult Magyar Nyomdászok Köréből fejlődött ki 1882. szeptember 10-én.

A kör első alapszabályai szerint főleg a magyar nyelv terjesztésére alakult s e célzt hármassal eszközrel kívánta elérni, ú. m. felolvasások, szavalati s műkedvelői előadások, szak- és társadalmi kérdések vitatása útján. Címe fennállása első nyolcz évében ezen első sorban társadalmi célznak megfelelően Könyvnyomdászok Társasköre volt, bár már ez időszakban is szíven viselte a szakképzés érdekeit. Ez érdekeket szolgálta egyrészt azzal, hogy 1886 óta átvette a Magyar Nyomdászok Évkönyve szerkesztését és kiadását, másrészt több gyakorlati feladat sikeres megoldására pályatételeket tűzött ki.

Az egyesület jelenlegi címét 1890-ben vette fel s célját új alapszabályaiban a következő négy pontban körvonalozta: